

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 22.septembrī Nr. 1-6/23
Uz 21.08.2020 1-04/426-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2020-02-0306

Tiesībsarga birojā šā gada 24.augustā saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Sanitas Osipovas 2020.gada 21.augusta lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2020-29-01 “Par Apsardzes darbības likuma 15.panta 8.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106.panta pirmajam teikumam”, kas ierosināta, pamatojoties uz Administratīvās apgabaltiesas (turpmāk arī – Pieteicēja) pieteikuma.

Izvērtējot lēmumam pievienoto pieteikumu, kā arī Saeimas atbildes rakstu, tiesībsargs, ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto tiesībsarga kompetenci, sniedz šādu viedokli.

[1] Apstrīdētais Apsardzes likuma 15.panta 8.punkts (turpmāk arī – apstrīdētā norma) paredz aizliegumu izsniegt apsardzes sertifikātu personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība.

Pieteicēja lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106.panta pirmajam teikumam tiktāl, ciktāl tā noteic absolūtu aizliegumu izsniegt apsardzes sertifikātu personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība. Pieteicēja norāda, ka apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums nesamērīgi ierobežo personas Satversmes 106.panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai, un attiecīgi neatbilst samērīguma principam.

[2] Tiesībsarga ieskatā nav šaubu par apstrīdētās normas leģitimitāti un atbilstību likuma mērķim tiktāl, ciktāl tā nosaka aizliegumu izsniegt apsardzes darbinieka sertifikātu personai, kurai pastāv ar alkohola atkarību saistītie uzvedības un veselības traucējumi. Vienlaikus jāņem vērā, ka saskaņā ar Pieteicējas pieaicināto ekspertu viedokļos pausto alkohola atkarības ārstēšana mūsdienās ļauj panākt tādus rezultātus, ka persona pilnībā atbrīvojas no minētajiem traucējumiem un attiecīgi kontrindikācijas apsardzes darbinieka pienākumu pildīšanai praktiski vairs nepastāv, neskatoties uz noteikto diagnozi. Savukārt tas rada šaubas par apstrīdētās normas samērīgumu, jo apstrīdētā norma neņem vērā minētos apstākļus.

Vērtējot apstrīdētās normas samērīgumu, jāņem vērā sekas, ko rada normas piemērošana praksē. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka tiesību norma nav izprotama ārpus tās funkcionēšanas tiesību jāmūtības saskarsmē ar esamību, citiem vārdiem sakot – ārpus šīs normas piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē. Lai noskaidrotu, vai ar apstrīdēto normu tiek

sasniegts likumdevēja noteiktais mērķis, ir nepieciešams analizēt apstrīdētās normas darbību praksē¹. Lai noskaidrotu, vai apstrīdētā norma atbilst samērīguma principam, ir jāvērtē, vai tās darbība praksē nerada personai lielāku tiesību ierobežojumu nekā prasa sabiedrības intereses, kuru aizsardzības labā apstrīdētā norma ir radīta, turklāt šāds izvērtējums veicams, ņemot vērā arī normas piemērošanas praksi.

[3] Vērtējot, vai apstrīdētā norma ierobežo Satversmes 106.panta pirmajā teikumā noteiktās pamattiesības, jāņem vērā šādi apsvērumi.

[3.1] Satversmes 106.panta pirmais teikums nosaka: "Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai."

Satversmes tiesa vairākkārt atzinusi, ka Satversme tieši negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, tostarp arī tiesības saglabāt esošo nodarbošanos un darbavietu. Tātad tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver tādu būtisku elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos nākotnē². Satversmes tiesa ir atzinusi arī to, ka ar Satversmes 106.pantā ietvertu jēdzienu "nodarbošanās" saprotams tāda veida darbs, kas prasa atbilstošu sagatavotību un kas ir cilvēka eksistences avots, kā arī profesija, kas cieši saistīta ar katra indivīda personību kopumā. Jēdziens "nodarbošanās" attiecināms uz nodarbinātību gan privātajā, gan publiskajā sektorā³.

Satversmes 106.pantā ietvertās tiesības "brīvi izvēlēties" prasa, lai indivīdam tiktu nodrošināta iespēja izvēlēties, taču neprasa, lai katram tiktu nodrošināta iespēja strādāt, turklāt strādāt tieši to darbu, ko viņš vēlas. Tomēr jēdziens "izvēlēties" šai pantā tulkojams kā personas apzināta un mērķtiecīga darbība, nevis tikai iekšējs lēmums⁴.

Kā norādījusi Satversmes tiesa, Satversmes 106.panta pirmā teikuma izpratnē tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu nozīmē, pirmkārt, visām personām vienlīdzīgu pieeju darba tirgum un, otrkārt, to, ka valsts nedrīkst izvirzīt personām citus ierobežojošus kritērijus kā vien noteiktas to spēju un kvalifikācijas prasības, bez kurām persona nevarētu pildīt attiecīgā amata pienākumus. Valstij ir pienākums atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības "brīvi izvēlēties" nodarbošanos⁵.

Satversmes tiesa arī secinājusi, ka Satversmes 106.panta pirmajā teikumā nostiprinātās pamattiesības aizsargā personu pret visām valsts darbībām, kas šo izvēles brīvību ierobežo. Tomēr šī norma neliedz valstij noteikt prasības, kas jāizpilda, lai konkrētu nodarbošanos varētu īstenot. Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, tostarp tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, var ierobežot, taču attiecīgajam ierobežojumam jāatbilst kādam no Satversmes 116.pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem un jābūt samērīgam⁶.

[3.2] Pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un ar kuriem personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tomēr saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē. Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, vispirms ir jāpārlicinās par to, vai tiesību normā ietvertais ierobežojums kvalificējams kā absolūtais aizliegums. Absolūts aizliegums ir pieļaujams, ja

¹ Satversmes tiesas 2003.gada 6.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-08-01 secinājumu daļas 4.punkts; 2013.gada 28.jūnija sprieduma lietā Nr.2012-26-03 12.1.punkts; Satversmes tiesas 2017.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr.2016-06-01 17.6.punkts.

² Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2002-20-0103 secinājumu daļas 3.punkts; 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.2.punkts; Satversmes tiesas 2017.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr.2016-06-01 secinājumu daļas 20.1.punkts.

³ Satversmes tiesas 2003.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2003-12-01 7.punkts; 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.1.punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2002.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr.2001-16-01 secinājumu daļas 2.punkts.

⁵ Satversmes tiesas 2003.gada 20.maija sprieduma lietā Nr.2002-21-01 secinājumu daļas 1.punkts; 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.1.punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2002-20-0103 secinājumu daļas 3.punkts; 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.2.punkts.

likumdevējs pēc noteiktiem kritērijiem izvērtējis tā nepieciešamību un samērīgumu. Līdz ar to, vērtējot absolūtu aizliegumu atbilstību Satversmei, ir jāpārlicinās par to, ka likumdevējs ir pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību, izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas, kā arī pamatojis to, ka, paredzot izņēmumus no šā absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē⁷.

Apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums attiecas uz ikvienu personu, kurai ir diagnosticēta alkohola atkarība. Tas nepieļauj izņēmumus. Tāpat arī šāds aizliegums ir noteikts uz mūžu. Kā minēts iepriekš, atkarības sindroms ir hroniska slimība, kuras norise raksturojas ar remisijas un recidīvu stāvokļiem, taču diagnoze tiek noteikta uz mūžu. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir absolūts, jo tiesību norma ir precīzi definēta. Turklāt tā izslēdz iespēju jebkad izvērtēt konkrētu gadījumu, un šāds ierobežojums ir spēkā neierobežotu laiku.

[3.3] Pieteicēja apgalvo, ka apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā indivīdam tiek ierobežotas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Tādējādi tiek pārkāptas indivīda Satversmes 106.panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesības. Apstrīdēto normu piemērošana rada personai neatgriezeniskas un ļoti būtiskas sekas, uz mūžu liedzot tiesības saņemt apsardzes darbinieka sertifikātu, un tādējādi tiek atņemtas arī tiesības brīvi izvēlēties darbavietu. Pieteicēja norāda, ka pamattiesību ierobežojums esot nesamērīgs salīdzinājumā ar sabiedrības ieguvumu.

Pieteicējas ieskatā likumdevējs nav pamatojis arī to, ka absolūtais aizliegums patiesi ir vienīgais līdzeklis, ar kuru iespējams sasniegt leģitīmo mērķi. Ja likumdevējs būtu izšķīries papildus diagnozei paredzēt konkrētu termiņu, kādā personai diagnosticēta stabila remisija, tas ļautu pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi – sabiedriskās drošības nodrošināšana – sasniegt tādā pašā kvalitātē, kādā tas tiek sasniegts tagad.

[4] Vērtējot apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma samērīgumu, bez šaubām jāņem vērā apstākļi, kas ietekmē apsardzes darbiniekiem izvīzāmās prasības, tādēļ pilnīgi attaisnojama ir prasība, lai personas morālā stāja un uzvedības modelis, kā arī veselības stāvoklis nekavētu godprātīgu amata pienākumu pildīšanu. Tiesībsarga ieskatā apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums saņemt apsardzes darbinieka sertifikātu personai, kurai sertifikāta izsniegšanas brīdī ir alkohola atkarībai raksturīgie uzvedības un veselības traucējumi, kas rada traucējumus apsardzes darbinieka amata pienākumu pildīšanai, ir pamatots un leģitīms, kā arī samērīgs. Vienlaikus tiesībsargs vēlas vērēt uzmanību uz šādiem apsvērumiem, kas tiesībsarga ieskatā liecina par apstrīdētās normas nepietiekamu skaidrību un nepieciešamību pārskatīt apstrīdētās normas redakciju, lai novērstu neviennozīmīgas un nesamērīgi ierobežojošas interpretācijas iespējas.

[4.1] Iekšlietu ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde iekšlietu nozarē, kas tostarp ir atbildīga par personu un sabiedrības drošības politikas izstrādi un īstenošanu un šīs jomas normatīvo aktu projektu izstrādi, sniedza Pieteicējai viedokli, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir aizsargāt sabiedrisko kārtību un drošību, jo apsardzes darbinieki tiek iesaistīti dažādu nozīmīgu objektu (piemēram, kritiskās infrastruktūras objekti, objekti, kurus apmeklēt ievērojams cilvēku daudzums, u. c.) apsardzē, kā arī tiem Apsardzes darbības likumā piešķirtas zināmas tiesības, piemēram, aizturēt likumpārkāpējus un nodot tos policijai. Attiecīgi apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums kalpo Satversmes 116.pantā norādītajam leģitīmajam mērķim – aizsargāt sabiedrības drošību. Apsardzes darbinieka kompetences nešaubīgi ir saistītas ar sabiedriskās drošības un kārtības nodrošināšanu, tostarp arī personu tiesību un tiesisko interešu aizsardzību un aizsargājamo objektu apdraudējumu novēršanu. Apsardzes darbiniekiem ir samērā plašas pilnvaras un atļauja nēsāt ieroci, kas savukārt rada zināmus riskus sabiedrības drošībai gadījumā, ja personai, kas pilda apsardzes darbinieka pienākumus, ir atkarība, kas potenciāli var izraisīt nekontrolējamu uzvedību.

Iekšlietu ministrijas paustā nostāja ir pamatota, vienlaikus jāņem vērā, ka tajā norādītie apsvērumi neattaisno aizliegumu saņemt apsardzes darbinieka sertifikātu personām, kuru

⁷ Satversmes tiesas 2017.gada 24.novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 19.2.punkts.

uzvedība un personības raksturojums noteiktā laikā periodā nerada riskus, kas saistīti ar alkohola atkarības izraisītajiem traucējumiem personas uzvedībā.

[4.2] Minot konkrēto gadījumu, uz kuru ir balstīts Pieteicējas pieteikums Satversmes tiesai, ārsts narkologs savā viedoklī Pieteicējai ir norādījis, ka personai ir diagnosticēta alkohola atkarība (F 10.2) ar remisiju jeb atveseļošanās fāzi vairāk nekā pieci gadi; persona nav aktīvajā uzskaitē, personai nav noteikta turpmākā novērošana pie narkologa, tā nav nosūtīta uz analizēm un pie klīniskā psihologa. Kā izriet no ārsta atzinuma, persona ir iespēju robežās līdzdarbojusies ārstēšanas procesā, veikusi nepieciešamās analīzes. Proti, konkrētajā gadījumā nav pamata apgalvot, ka pieteikuma apsardzes sertifikāta iesniegšanas brīdī personai būtu konstatējami alkohola atkarībai raksturīgie uzvedības traucējumi, kas kavētu personu pilnvērtīgi pildīt apsardzes darbinieka pienākumus.

Ministru kabineta 2012.gada 24.janvāra noteikumu Nr.70 "Alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības slimnieku ārstēšanas kārtība" 7.2. un 10.1.apakšpunkts noteic, ka, lai novērstu atkarības veidošanās risku, ne mazāk kā gadu pēc tam, kad pabeigta alkohola atkarības ārstēšana, veicama profilaktiskā novērošana. Tādējādi personām ar atkarības diagnozi pēc trīs gadu stabilas, objektīvi pierādītas remisijas, ja nav konstatēta alkohola lietošana un narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu lietošana vai pacients nav spēlējis azartspēles vai datorspēles, dinamiskā novērošana tiek pārtraukta.

[4.3] Iekšlietu ministrijas Pieteicējai sniegtajā viedoklī norādīts, ka Valsts policija pirms apsardzes sertifikāta izsniegšanas pārbauda, vai uz personu neattiecas apstrīdētajā normā noteiktie ierobežojumi, un, ja kompetentās ārstniecības personas atzinumā nav norādes par medicīniskām pretindikācijām saistībā ar alkoholisko dzērienu lietošanu, Valsts policijai ir pamats uzskatīt, ka persona ir vesela un uz viņu nav attiecināms apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums. Likumdevējs ir noteicis kompetento ārstniecības personu, kura individuāli izvērtē pacienta veselības stāvokli un veikto ārstēšanu, tādējādi samērojot personas interesi brīvi izvēlēties nodarbošanos ar sabiedrības interesi dzīvot drošā vidē.

Veselības ministrija Pieteicējai sniegtajā viedoklī norāda, ka Valsts policija pirms apsardzes sertifikāta izdošanas, ja rodas aizdomas par personas veselības stāvokli un tā atbilstību apsardzes darbam, ir tiesīga nosūtīt personu pie ārsta narkologa personas veselības stāvokļa izvērtēšanai. Tad ārsts izvērtē personas veselības stāvokli un pretindikāciju esību vai neesību darbam apsardzē.

Latvijas Narkologu asociācija Pieteicējai sniegtajā viedoklī norāda, ka alkohola atkarība ir hroniska slimība, kuras norise raksturojas ar remisijas un recidīvu stāvokļiem. Termins "remisija" norāda uz pacienta slimības atveseļošanās fāzi, un to var apstiprināt, veicot objektīvus izmeklējumus.

Vienlaikus no Pieteicējas pieteikuma pamatā esošā gadījuma analīzes ir redzams, ka šobrīd apstrīdētā norma var tikt un tiek interpretēta tādējādi, ka gadījumā, ja personai jebkad ir bijusi diagnosticēta alkohola atkarība, iestājas apstrīdētajā normā paredzētais ierobežojums neatkarīgi no tā, vai narkologs, kurš ir noteicis diagnozi, ir vai nav ievadījis ziņas jebkādā reģistrā, ir konstatējis remisiju vai citas veselības stāvokļa izmaiņas, un neatkarīgi no tā, cik ilgs laiks pagājis, kopš iestājusies remisija. Šādu pieeju apstrīdētas normas interpretācijai atbalsta arī atsevišķi ārsti narkologi, kas atspoguļojas Pieteicējai sniegtajos viedokļos.

Tāpat jānorāda, ka Saeimas atbilde rakstā Satversmes tiesai paustais viedoklis, ka apstrīdētā norma per se ir samērīga, taču tiek nepareizi piemērota, jo personai, kurai nav alkohola atkarībai raksturīgo pazīmju, nav arī alkohola atkarības, nonāk pretrunā ar Pieteicējas minētajiem ekspertu – ārstu narkologu viedokļiem, kas liecina, ka diagnoze "alkohola atkarība" tiek noteikta uz mūžu, neskatoties uz to, ka persona var faktiski pilnīgi izārstēties. Proti, arī tad, ja personai ir stabila remisija un tā praktiski ir vesela, pagātnē noteiktā diagnoze tik un tā ir šķērslis apsardzes darbinieka sertifikāta iegūšanai, lai arī personai objektīvi nepiemīt tās pazīmes, kuru dēļ personai ar alkohola atkarību tiek liegts iegūt apsardzes darbinieka sertifikātu.

[4.4] Apkopojot minēto, vispirms ir būtiski atzīt, ka formāli personai nav iespējams pilnībā izārstēties no alkohola atkarības un tālab ierakstus par savu diagnozi dzēst no medicīnas

reģistriem. Vienlaikus secināms, ka mūsdienu medicīnas tehnoloģijas pierāda to, ka arī cilvēkiem ar diagnosticētu atkarības sindromu ir iespējams atgūt normālu dzīves kvalitāti un panākt ilgstošu remisiju, kuru raksturo tieši stabilas atturības stāvoklis un alkohola atkarībai raksturīgo uzvedības traucējumu neesība. Proti, tas vien, ka personai ir diagnosticēta alkohola atkarība, nenozīmē, ka cilvēks atrodas aktīvā saslimšanas fāzē un tādējādi nav spējīgs pildīt ikdienas pienākumus, tostarp strādāt apsardzē.

Tiesībsargs pievienojas Pieteicējas viedoklim, ka “apzīmogošana uz mūžu” nebūtu attaisnojama. Savukārt risks, ka varētu notikt recidīvs, ir mazināms, nosakot regulāras veselības pārbaudes personām, kurām ir konstatēts alkohola atkarības sindroms. Katrā individuālā gadījumā būtu izvērtējama personas vēlme aktīvi līdzdarboties, lai nepieļautu slimības atkārtosanos.

Tiesībsarga ieskatā likumdevējam ir iespējams atrast atbilstošus instrumentus, ar kuriem sasniegt leģitīmo mērķi – sabiedrības drošību –, un vienlaikus nodrošināt to, ka tiek respektētas personas tiesības uz brīvu profesijas izvēli. Absolūts ierobežojums izvēlēties profesiju personai, kurai ir konstatēts stabils atturības periods, tiesībsarga ieskatā nav objektīvi pamatots.

[4.5] Izvērtējot minētos ekspertu viedokļus, jākonstatē, ka apstrīdētā norma būtu jāpieņem, katrā gadījumā individuāli izvērtējot, vai personai ir vai nav kontrindikācijas apsardzes darbinieka pienākumu pildīšanai. Vienlaikus apstrīdētā norma ir redakcionāli jāprecizē, jo individuālā izvērtēšana šobrīd neatbilst apstrīdētās normas formulējumam, kas rada neskaidrības attiecībā uz normas piemērošanu.

Absolūtā aizlieguma noteikšana apstrīdētajā normā tiesībsarga ieskatā nav attaisnojama, jo pakļauj aizliegumam arī tās personas, kas ir atveseļojušās no alkohola atkarības un attiecīgi to uzvedība nerada tādus riskus, kas nav savietojami ar apsardzes darbinieka darbību. Vienlaikus tiesībsargs piekrīt Iekšlietu ministrijas paustajam viedoklim, ka jebkurā gadījumā, ja personai ir bijusi diagnosticēta alkohola atkarība, pieņemot lēmumu par apsardzes darbinieka sertifikāta izsniegšanu, ir jāveic individuāls izvērtējums un jāsaņem ārsta narkologa atzinums par personas veselības stāvokli un iespējamām kontrindikācijām apsardzes darbinieka amata pienākumu pildīšanai.

[4.6] Tiesībsargs piekrīt Pieteicējai, ka ir jāņem vērā tiesiskais regulējums salīdzināmās jomās – ieroču aprites un transportlīdzekļu vadīšanas jomā, kuru normatīvajos aktos tiek noteikti līdzīgi ierobežojumi, taču atšķirībā no apstrīdētās normas tie paredz individuālu izvērtējumu gadījumā, ja personai ir diagnosticēta alkohola atkarība, proti, nepastāv absolūtais aizliegums.

Īpaši būtiski ir tas, ka šobrīd tiek gatavots Ministru kabineta noteikumu projekts par medicīniskām pretindikācijām ieroču glabāšanai (nēsāšanai), kas paredz diferencēt medicīniskās pretindikācijas ieroču atļaujas saņemšanai. Ja personai konstatēta alkohola pārmērīga, kaitējoša lietošana, ieroča atļauju iespējams saņemt tikai pēc objektīvi pierādīta divu gadu atturības perioda, ja ir veikta pārbaude pie narkologa un nepieciešamie izmeklējumi. Savukārt, ja ir konstatēta alkohola atkarība, ieroču atļauju iespējams saņemt tikai pēc ārstēšanās un objektīvi pierādīta vismaz piecu gadu stabila atturības perioda, ja ir veiktas regulāras pārbaudes pie narkologa un nepieciešamie izmeklējumi (noteikumu projekta 8.punkts kopsakarā ar 1.pielikuma 3 punktu)⁸.

Proti, veidojot jaunu tiesisko regulējumu, tiek ņemta vērā remisijas varbūtība un paredzēts regulējums šādiem gadījumiem.

Apsardzes darbinieka pienākumi ietver sevī sabiedriskās drošības nodrošināšanu un arī rīcību ar paaugstinātas bīstamības objektiem, attiecīgi jāpiekrīt Pieteicējai, ka prasību, kas izvirzāmas personai, kas pretendē kļūt par apsardzes darbinieku, ir salīdzināmas ar prasībām, kas izvirzāmas personai, kura pretendē uz ieroču atļaujas saņemšanu. Papildus jāņem vērā, ka atsevišķos gadījumos personai, kura pretendē uz apsardzes darbinieka sertifikāta iegūšanu, ir jāsaņem arī ieroču atļauja. Absurda būtu situācija, kurā personai tiktu piešķirta ieroču atļauja, taču liegts saņemt apsardzes darbinieka sertifikātu.

⁸ <http://tap.mk.gov.lv>

Līdzīgi arī Ministru kabineta 2011.gada 6.decembra noteikumu Nr.940 "Noteikumi par veselības pārbaudēm transportlīdzekļu vadītājiem un personām, kuras vēlas iegūt transportlīdzekļu vadītāju kvalifikāciju, kā arī par pirmstermiņa veselības pārbaudes izdevumu segšanas kārtību" 3.punkts noteic, ka transportlīdzekļa vadītāja vai tās personas, kura vēlas iegūt transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, veselības stāvokli izvērtē pirmreizējās, kārtējās un pirmstermiņa veselības pārbaudēs ar mērķi, lai tostarp noteiktu, vai transportlīdzekļa vadītājam vai pretendentam nav pretindikāciju transportlīdzekļa vadīšanai, tostarp alkohola atkarības. Ja personai ir konstatēta alkohola atkarība vai pārmērīga, kaitējoša lietošana, transportlīdzekli atļauts vadīt tikai pēc ārstēšanās un objektīvi pierādīta viena gada atturības perioda (1.pielikuma III daļas 8.punkts).

Jāņem vērā, ka arī ārsts narkologs Pieteicējai sniegtajā viedoklī norāda, ka būtu nepieciešams saskaņot normatīvo aktu prasības, jo attiecībā uz autovadītāju un ieroču atļauju iegūšanu remisijas esība tiek ņemta vērā.

Papildus, analizējot prasības, kas tiek izvirzītas reglamentēto profesiju amatu kandidātiem, secināms, ka, piemēram, likumā "Par policiju" alkohola atkarība netiek minēta kā kontrindikācija tam, lai personu uzņemtu dienestā Valsts policijā, pašvaldības policijā vai ostas policijā. Stājoties Policijas koledžā, reflektants iesniedz, cita starpā, narkologa atzinumu (izziņu) par veselības stāvokli(iekļauj ziņas par alkohola pārmērīgu lietošanu, toksisko vielu lietošanu, narkotisko vai psihotropo vielu lietošanu, ja nav attiecīgas medicīniskas indikācijas)⁹, tomēr no normatīvajiem aktiem neizriet, ka persona, kurai ir diagnosticēta atkarība, nevar iestāties dienestā, ja tai nav ar alkohola atkarību saistīto kontrindikāciju dienestam.

Tāpat arī Militārā dienesta likums nenosaka aizliegumu stāties militārajā dienestā personai, kurai ir diagnosticēta alkohola atkarība, savukārt prasības uzņemšanai profesionālajā militārajā dienestā noteic, ka dienestam vienībās un studijām aizsardzības akadēmijā pieņem kandidātu, kas atbilst dienestam veselības stāvokļa dēļ, un to nosaka ambulatorā medicīniskā komisija.¹⁰

Vēršam uzmanību, ka Satversmes 91.panta pirmajā teikumā nostiprinātais vienlīdzības princips liedz izdot tādas tiesību normas, kas bez objektīva un saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošām personām.¹¹ Vērtējot apstrīdētās normas samērīgumu kontekstā ar Satversmes 91.panta pirmo teikumu, secināms, ka attiecībā uz personām, kurām ir diagnosticēta alkohola atkarība un kuras atrodas remisijas stadijā, un vēlas iegūt apsardzes darbinieka sertifikātu, pirmsšķietami tiek pieļauts vienlīdzības principa pārkāpums attiecībā uz tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos, salīdzinot ar personām, kurām ir diagnosticēta alkohola atkarība un kuras atrodas remisijas stadijā, un vēlas stāties policijas vai militārajā dienestā, kas neapšaubāmi ir ne mazāk stingri reglamentēts un turklāt saistīts ar vēl lielāku atbildības pakāpi un plašākām pilnvarām.

[5] Ņemot vērā minētos apsvērumus, tiesībsarga ieskatā likumdevēja izvēle ierobežot tiesības saņemt apsardzes sertifikātu personai, kurai ir diagnosticēta alkohola atkarība, ir pamatots un samērīgs tiktāl, ciktāl tajā noteiktais ierobežojums nav absolūts. Tā kā ir iespējams noteikt tādu tiesisko regulējumu, kas ar mazākiem ierobežojumiem sasniedz likumdevēja noteikto leģitīmo mērķi (piemēram, paredzot iespēju izskatīt katru gadījumu individuāli un izvērtēt iespēju izsniegt sertifikātu personai, ja tai ir noteikts remisijas periods), nav saskatāms tāds sabiedrības labums, kas būtu lielāks par konkrēto absolūto indivīda tiesību ierobežojumu. Savukārt tas nozīmē to, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums neatbilst samērīguma principam, kā arī ir diskriminējošs, ņemot vērā, ka salīdzināmām personu grupām salīdzināmos apstākļos tiek noteikts elastīgāks regulējums attiecībā uz ierobežojumiem pretendēt uz noteiktiem amatiem.

⁹ http://www.policijas.koledza.gov.lv/lv/gribu_macities/noteikumi

¹⁰ <https://www.mil.lv/lv/klusti-karavirs/prasibas-pienemsanai-profesionalaja-dienesta>

¹¹ Satversmes tiesas 2018.gada 18.oktobra sprieduma Nr.2017-35-03 9.punkts.

Attiecīgi tiesībsarga ieskatā apstrīdētā norma būtu precizējama, nosakot regulējumu, kas katrā individuālā gadījumā paredz personas veselības stāvokļa individuālu izvērtējumu ar mērķi noteikt, vai pastāv kontrindikācijas apsardzes darbinieka amata pienākumu pildīšanai.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu